

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ARIFESİNDE TÜRK DİŞ POLİTİKASI

1. *Türkiye Avrupalı büyük güçler nazarında egemen ve bağımsız bir devlet olarak tescilini ne ile sağlamıştır?*

Cevap: Türkiye, Avrupalı devletler nazarında meşruyetini Cumhuriyetin ilanından önce 24 Temmuz 1923'te imzaladığı Lozan Antlaşması'yla sağlamıştır.

2. *Erken dönem Türkiye'sinin Batı dünyasıyla yakın ilişkiler kuramamasının sebepleri nelerdir?*

Cevap:

- Türkiye'yi yönetenlerin modern bir devlet idealiyle gerçekleştirdikleri reformlar nedeniyle daha ziyade ülke içine odaklanmış olmaları
- Kurtuluş Savaşı esnasında yaşanan olumsuz olayların henüz hatıralarda taze olması
- Başta Sovyetlerin kurulması ve uluslararası arenada yaşanan bir takım önemli gelişmeler

3. *Cumhuriyetin ilanından itibaren Türkiye'nin dış politikada ağırlıklı olarak benimsediği iki ilke nedir?*

Cevap: Bunlardan ilki yeni kurulan devletin Lozan Antlaşması'yla sağladığı statükoyu koruma hedef ve kaygısını yansıtan Statükoculuk, ikincisiyse bir yanıyla toplum ve devletin modernleşme ülküsünü, bir yanıyla da Avrupa devletler sisteminin eşit ve egemen bir üyesi olma hedefini yansıtan Batıcılık'tı.

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA DİŞ POLİTİKA

4. *1939'da İtalya'nın Arnavutluk'u işgal etmesinin Türk dış politikası üzerinde ne gibi etkileri olmuştur?*

Cevap: İtalya'nın bu hareketi, Türkiye'nin Fransa ve İngiltere'yle ilişkilerinin ivme kazanmasına yol açmıştır, zira İtalya'nın Akdeniz'de yayılma politikasından endişe duyan Türkiye, Arnavutluk'un işgaliyle bu politikanın uygulamaya koyulduğunu görmüştür.

5. *Türkiye'nin İngiltere ve Fransa'yla kurduğu ittifakı Sovyet dostluğuyla pekiştirme ve bağdaştırma politikasını bu süreçte yaşanan hangi olay sekteye uğratmıştır?*

Cevap: Türkiye'nin, İtalya'nın Arnavutluk'u işgali üzerine İngiltere ve Fransa'yla kurduğu dostluğu SSCB ile pekiştirip bağdaştırma çabası, SSCB'nin 23 Ağustos 1939'da Almanya ile Saldırmazlık Paktı imzalamasıyla akamete uğramıştır.

6. *Almaya ile anlaşması nedeniyle SSCB'yi yanına almaktan ümidini kesen Türkiye, bundan sonra nasıl bir yol izlemiş ve ne gibi anlaşmalar içine girmiştir?*

Cevap: SSCB'nin Almanya ile bir Saldırmazlık Paktı imzalaması üzerine Türkiye, 19 Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa ile "üçlü ittifak" olarak bilinen Karşılıklı Yardım Antlaşması'nı imzalamış ve böylece herhangi bir Avrupalı devlet tarafından başlatılacak bir savaşın Akdeniz'e inmesi halinde bu iki ülkenin yardım etmesi yükümlülüğünü garanti altına almıştır.

7. *Türkiye'nin 30-31 Ocak 1943'de İngiltere ile Adana*

Yenice'de yaptığı görüşmenin amacı nedir?

Cevap: Türkiye'nin İngiltere ile yaptığı Yenice görüşmelerinin temel amacı 1942'de yoğunlaşan Alman baskısından bunalan Sovyet Sosyalist Cumhuriyet'in yükünü hafifletmek ve Alman kuvvetlerini farklı cephelerde meşgul etmektir.

8. *Üçlü İttifak Antlaşması gereği tarafsız değil, savaş dışı fakat müttefik bir devlet konumunda olan Türkiye'nin hangi hareketleri müttefiklerinin tepkisine neden olmuştur?*

Cevap: Türkiye'nin savaş esnasında Almanya'ya hala krom madeni satması ve bazı Alman savaş gemilerinin boğazlardan geçişine izin vermesi müttefiklerinin tepkisine neden olmuş, hatta bu tutumu, İngiltere ve ABD tarafından askeri yardımın kesilmesiyle cezalandırılmıştır.

9. *Türkiye'nin II. Dünya Savaşı boyunca uluslararası arenadaki temel iki hedefi ve bunun için sergilediği tavır ne olmuştur?*

Cevap: Bu süreçte Türkiye, savaşa katılmamayı ve topraklarının işgale uğramasını önlemeyi hedeflemiş, bunun için örneğin gerek müttefik gerekse Mihver devletlerinin savaşa girmesi karşılığında kendisine verilecek toprak önerilerini reddetmiştir.

TÜRK DİŞ POLİTİKASI İÇİN ZOR YILLAR (1945-1947)

10. *SSCB'nin Postdam Konferansı'na taşıdığı Türkiye aleyhindeki konu ve sonucu ne olmuştur?*

Cevap: SSCB'nin, bu süreçte Türkiye'nin dış politikada zor yıllar yaşamasına neden olan bir arzusu vardı: Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirmek. Bunu Postdam Konferansı'nda müttefiklerin gündemine soktu. Görüşmelerde ABD'nin Sovyet görüşlerine yakın, İngiltere'nin ise toprak ve üs taleplerini desteklemeyen tavrından kaynaklı anlaşmazlıklara rağmen Montrö'nün değiştirilmesi konusunda görüş birliği sağlandı. Bu yöndeki ilk yazılı talep ise ilginçtir ki SSCB değil, İngiltere ve ABD'den geldi. Bu iki devletin birer diplomatik nota ile bildirdikleri değişiklik talepleri karşında Türkiye, zaman kazanma yolunu seçerek konunun uluslararası gündemden çıkmasını beklemekten başka çare bulamadı. Fakat SSCB'nin aynı istekle verdiği nota karşında sessiz kalınmayarak yine bir nota ile isteklerinin en önemlileri açıkça reddedildi. Türkiye ile Sovyetler arasındaki ilişkilerde büyük bir kriz yaratan bu durum, ABD ile SSCB'nin arasında giderek iyice belirginleşen görüş ayrıcalıkları sayesinde ikinci planda kaldı ve gün geçtikçe anlamsızlaştı. Soğuk Savaş'ın başlamasıyla da tamamen ortadan kalktı.

BLOKLAŞMA EKSENİNDE DİŞ POLİTİKA (1947-1964)

11. *Dünya ABD ve SSCB merkezli karşıt iki ideolojik bloka ayrıldığında Türkiye hangi iki temel etkenden dolayı Batı bloğunda yer almıştır?*

Cevap:

- Sovyet tehdidi
- Batıcılık ilkesi

12. Türkiye'nin Batı Bloku'na eklemlenme yolunda attığı en önemli iki adım nedir?

Cevap: Türkiye'nin Batı Bloku'na entegre olmanın yanında içerisindeki konum ve durumunu da belirleyen en önemli adımlarından ilki, 1947'de ABD Başkanı Harry Truman tarafından ilan edilen Truman Doktrin'ini kabulüdür. Soğuk Savaş'ın başlangıcı sayılan bu doktrin Türkiye ve Yunanistan'a komünizme karşı askeri yardım verilmesini öngörmekteydi. İkinci önemli adımsa ABD Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından ilan edilen Marshall Planı çerçevesinde Amerika'dan ekonomik yardım alınmasıdır. Esasında plan II. Dünya Savaşı nedeniyle büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa ülkelerine yardım edilmesini öngörmekteydi. Türkiye bu savaşa fiilen katılmamış olmasına rağmen bundan yararlanmak istedi ve plana dâhil edildi. Böylece 1948 ile 1952 arası yaklaşık 350 milyon dolar yardım alınarak özellikle tarımda makineleşme, karayolları, maden işletmelerinin modernleştirilmesi alanlarında kayda değer boyutlarda ilerleme kaydedildi. Ne var ki bir yandan Türkiye'nin kalkınmasına katkı yapan plan bir yandan da ABD'ye ekonomik bağımlılığı artırdı. Bu iki önemli adımın atılmasından itibaren Türkiye, siyasal, ekonomik ve askeri destek sağlamak amacıyla Amerika liderliğinde kurulan tüm örgütlere katılmak ve aldığı desteği daha da artırmak yönünde politikalar tayin etti.

13. Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminde Batı Bloku'nda yer almasının iç politikada ne gibi etkileri oldu?

Cevap:

- Komünizm taraftarı sol hareketler baskı altına alındı.
- Çok partili hayata geçildi.
- Ekonomide daha liberal politikalar izlenmeye başlandı.
- Batı'yla bütünleşme tercihi, sol eğilimli küçük bir gurup dışında neredeyse Türkiye'deki tüm siyasi aktörler arasında benimsendi.
- Dış politikada Blok'un politikalarına mutlak uyum gözetildi.
- İç politikada ABD etkisi giderek arttı.

14. Türkiye'nin NATO'ya girişini kısaca anlatınız?

Cevap: Türkiye'nin Batı Bloğu'na eklemlenmesinin en önemli adımlarından biri de NATO üyeliğidir. İlk 1949 yılında başlayan üyelik girişimleri, 1950'de CHP'nin, aynı yılın Ağustos'unda DP'nin başvurularının reddiyle sonuçlandı. Ancak vazgeçilmedi, aksine DP döneminde çabalar daha da yoğunlaştı. Öyle ki Kuzey Kore birliklerine karşı Güney Kore'nin yanında savaşmak üzere Kore'ye 1950'de bir Türk birliği dahi gönderildi. 1951 yılına gelindiğinde SSCB'nin nükleer kapasitesinin artması, Yugoslavya'nın SSCB ile ilişkilerinin bozulması ve Çin ve Kore'de yaşanan benzer şekilde komünizmin

yayılması endişesi gibi nedenlerle Türkiye ve Yunanistan'ın bu teşkilata alınması fikri taraftar kazanmaya başladı. Nihayet yapılan görüşmeler sonucunda bu her iki ülke de 18 Şubat 1952'de NATO'ya üye oldular. Böylece Türkiye askeri olarak da Batı Bloğu'nun bir üyesi haline gelerek eğitimden savunma stratejisine kadar her alanda NATO standart ve uygulamalarını benimsedi.

15. Türkiye'nin NATO'ya kabulünün başlangıçta ne gibi sonuçları oldu?

Cevap:

- Türkiye ekonomik, ideolojik ve siyasalın yanında askeri olarak da Batı Bloğu'nun bir üyesi haline geldi.
- Türk ordusu hızla Amerikan silahlarıyla donatıldı.
- Askeri her alanda NATO standartları benimsenerek uygulamaları takip edilmeye başlandı.
- Türkiye'nin birçok yerinde, NATO kararları ve ABD'yle yapılan anlaşmalar gereğince, öncelikle Amerikalılarca kullanılmak üzere NATO üs ve tesisleri kuruldu.
- Türkiye'ye binlerce Amerikan askeri ve sivil personel geldi.
- Dış ilişkilerde neredeyse tamamen Batılı eksen ve görüşe adapte olundu.

TÜRKİYE-AB VE KIBRIS

16. Türkiye'nin Batı dünyası kurumlarına üyeliği her zaman dış politikasının öncelikleri arasına koymasına rağmen 1950'lerde oluşmaya başlayan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na başta kayıtsız kalmasının temel nedenleri nelerdir?

Cevap:

- Türkiye'nin o dönem uluslararası örgütlenmelere daha çok güvenlik odaklı bakması
- Ekonomik yardımı hâlihazırda ABD'den temin etmesi
- Bu örgütlenmenin başarı şansını düşük görmesi

17. Türkiye AET'ye (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ilk ne zaman ve hangi gerekçelerle başvurdu?

Cevap: Başlangıçta bu topluluğa karşı kayıtsız kalan Türkiye, 1950'lerin sonlarına doğru ABD'den gelecek ekonomik yardımın alınmasında karşılaştığı zorluklar ve Kıbrıs meselesinden dolayı ilişkilerinde sorun yaşadığı Yunanistan'ın buraya üyelik başvurusunda bulunması üzerine fazla bir hazırlık yapmaksızın 1959'da ilk kez AET'nin kapısını çaldı.

18. Kıbrıs hangi nedenlerden ötürü Türkiye için kamuoyu ve dış politikayı uzun yıllar meşgul eden bir sorun haline geldi?

Cevap: Lozan görüşmeleri sonucunda Kıbrıs Adası üzerindeki tüm hükümler haklarından vazgeçen Türkiye için Kıbrıs nüfusunun önemli bir bölümü

Türklerden oluşmasından dolayı 1950'ler itibariyle sorun olmaya başladı. Zira söz konusu bu nüfus adayı kontrol eden İngiliz sömürgesiyle karşı karşıyaydı. Yine de başlangıçta bir süre kayıtsız kalınan mesele, adadaki Rumların Yunanistan'la birleşme hedefi çerçevesinde silahlanıp örgütlenmeleriyle dikkatleri üzerine topladı ve Türkiye 1954'ten itibaren adanın İngiliz kontrolünde kalması, eğer bu mümkün değilse kendisine katılması gerektiğini öne süren politikalar izlemeye başladı. Bu tarihten itibaren adadaki kriz gün geçtikçe büyüdü.

DIŞ POLİTİKADA ÇOK YÖNLÜLÜĞE GEÇİŞ ÇABALARI (1964-1980)

19. 1962'de ABD ile SSCB arasında yaşanan Küba Füze Krizi nedir ve Türkiye'yi nasıl etkilemiştir?

Cevap: Küba Füze Krizi, SSCB'nin Küba'ya nükleer füze yerleştirme girişiminden kaynaklanmıştır. ABD'nin sert tepkisiyle karşılaşan bu girişim dünyayı nükleer bir savaşa en fazla yaklaştıran kriz olmuştur. Neyse ki kriz, ABD ile SSCB arasında yapılan gizli pazarlıklarla sonuçlandırılmış, bu tarihten itibaren iki ülke ilişkileri belirgin yumuşama evresine girmiştir. Krizin Türkiye'ye etkisi ise ABD'nin Türkiye'ye 1950'lerin sonunda yerleştirdiği Jüpiter füzelerinin sökülmesi pazarlığında varlığını göstermiştir. SSCB ile ABD arasındaki pazarlık esnasında ABD, Küba'ya füze yerleştirilmemesi karşılığında Türkiye'deki bu füzelerin sökülmesini kabul etmiştir. Ne var ki bu süreçte Türkiye'nin ABD'ce hiçbir şekilde bilgilendirilmemesi hakkında şüphelenilmesine neden olmuştur.

20. Türk-Amerikan ilişkileri bu dönemde hangi nedenlerden dolayı gerilemeye başlamıştır?

Cevap:

- ABD'nin Küba Krizi'nin çözümüne yönelik pazarlıklardan Türkiye'yi haberdar etmemesi
- ABD'nin 1964'te tekrar ve bu sefer daha büyük bir sorun olarak gündeme gelen Kıbrıs meselesinde Türkiye'ye arka çıkmayıp bir de Başkan Lyndon Johnson'un elinden çıkan bir mektupla planladığı müdahalenin önüne geçmesi
- Özellikle Johnson Mektubu'nun dış politikayı değiştirme ihtiyacı doğuran içeriği

21. Türkiye'nin Batı Bloğu mensubu olmaktan çıkarak "çok yönlü dış politika" çizgisine kaymasının gerekçeleri nelerdir?

Cevap: Bunun temel nedeni Johnson Mektubu'dur; Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından çok kısa süre sonra Rumlar, anayasal yapının değiştirilmesi suretiyle adalı Türklerin kazanılmış haklarının sınırlandırılmasını talep etmeye başladılar; haliyle bu talep gerek adalı gerekse Türkiye'li Türkler tarafından reddedildi. Fakat Rumlar isteklerinden vazgeçmeyerek reddedilen silahlı EOKA örgütü vasıtasıyla 1962'de itibaren adalı Türklere yönelik şiddet eylemleri ve katliama giriştiler. Bunun üzerine Türkiye, ABD ve Birleşmiş Milletlerin desteğini almayı istediysen de başarılı olamayıp adaya askeri harekât

hazırlıklarına başladı. Ne var ki bu ABD Başkanı Johnson'un elinden çıkan ihtar içerikli tarihi "Johnson Mektubu" nedeniyle bir teşebbüs olarak kaldı. Bu da Türk idaresinin neredeyse her anlamda adapte olduğu ABD eksenli dış politikasını sorgulayarak "çok yönlü dış politika" çizgisine kaymasına neden oldu.

22. Türkiye'nin Johnson Mektubu'nu müteakib benimsediği "çok yönlü dış politika" etkisini ilk nasıl göstermiştir?

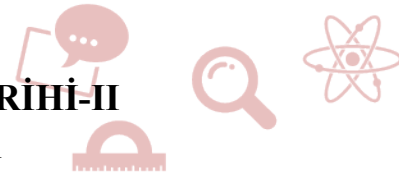
Cevap: Türkiye'nin Kıbrıs meselesi üzerine yaşadığı hayal kırıklığının ardından tayin ettiği çok yönlü dış politika etkisini ilk ve en çabuk SSCB'yle yürütülen ilişkilerde gösterdi. Hâlihazırda Türkiye'yi ABD'nin yanından kendi yanına çekmek isteyen SSCB de bu noktada fazlasıyla istekliydi. Türkiye ile zamanla giderek artan bir dizi ekonomik anlaşmanın içerisine girmekten çekinmedi. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra ABD'nin uyguladığı silah ambargosunu yeni kurulan bu ilişkileri daha da yakınlaştırdı. Bunu somutlaştıran ise iki ülke arasında imzalanan 1972 İyi Komşuluk İlkeleri Bildirisi ile 1978 İyi Komşuluk ve Dostça İşbirliği Bildirisi oldu.

23. 1960'ların sonundan itibaren Türk-Amerikan ilişkilerinin gündemini meşgul eden Haşhaş Sorunu nedir ve nasıl çözülmüştür?

Cevap: Bu aralık ABD'de gün geçtikçe artan uyuşturucu kullanımı nedeniyle Başkan Richard Nixon bununla mücadele için en asli görev ve hedeflerinden biri tayin etmişti. Bu aynı zamanda bu konuda Türkiye ile ABD'nin karşı karşıya gelmesi demekti, zira ABD Türkiye'yi ülkesine giren uyuşturucunun en önemli kaynaklarından bir olarak görmekte, dolayısıyla Türkiye'deki haşhaş üretiminin tamamen yasaklanmasını talep etmekteydi. Ancak ülkede yüz binlerce insanın geçimini bundan sağlaması ABD'nin bu talebi karşında sessiz kalınması demekti. Ne var ki bu sessizlik uzun sürmedi ve tarihe Haşhaş/Afyon Sorunu olarak düşülen mesele, ABD'nin baskılarına dayanamayan Türkiye tarafından 1972'de haşhaş ekiminin tamamen yasaklanmasıyla son buldu. Böylece Amerikan karşıtı söylemlerin beslendiği argümanlara bir yenisi daha eklenmiş oldu.

24. "Yeni Ulusal Savunma Doktrini" nedir?

Cevap: Türkiye özellikle Kıbrıs Barış Harekâtı'nı nedeniyle karşı karşıya kaldığı ABD ambargosuyla ekonomik manada derin bir darboğaza düştü. Bu da giderek artan ekonomik sıkıntılarının aşılması yolunda Batılı ülkelere daha güçlü mesajların verilebilmesi için yeni dış politik manevralar tayin edilmesini gerekli hale getirdi. İşte böylesi bir aralık, 1978'de gündeme gelen Yeni Ulusal Savunma Doktrininin de hedefi buydu. Bu doktrin her ne kadar hiçbir zaman tam olarak uygulanmasa da Batıya Türkiye'ye yönelik tehdidin aslında kuzey yani SSCB değil, Batı yani Yunanistan'dan geldiği, böylece de örtülü olarak NATO ve Batı bağlantısının sorgulandığı mesajı veriyordu. Yine bu yolla Türkiye'nin dış

politikasını revize edebileceği Batı başkentlerine bildirilmiş oluyordu.

25. Kıbrıs Barış Harekatı kaç aşamada gerçekleştirilmiştir ve bunlar nelerdir?

Cevap: Kıbrıs Barış Harekatı iki aşamada gerçekleştirilmiştir; bunlardan ilki üç gün sürmüş ve Türk ordusu Girne'den Lefkoşa'ya uzanan bir alanı kontrol altına almayı başarmıştır. Dünya kamuoyunca desteklenen bu hareket esnasında Türkiye Birleşmiş Milletlerin ateşkes çağrısını kabul etmiş fakat adaya askeri yığınak yapmaya devam etmiştir. Harekatın ardından Temmuz ve Ağustos aylarında Cenevre'de yapılan çözüme yönelik müzakereler esnasında Rum tarafının Türkiye'nin adada oluşturulacak kantonlara ilişkin önerisini hemen kabul etmemesi üzerine başlayan ikinci hareket ise Türk ordusunun adanın üçte birinden fazlasını üç gün içerisinde kontrol altına alınmasıyla sonuçlanmıştır. Böylece sorun fiili şekilde çözüme kavuşturulmuştur. Ne var ki ikinci aşama birincinin aksine başta ABD olmak üzere dünya kamuoyunun çoğunluğu tarafından meşru görülmemiştir.

26. Türkiye'nin "çok yönlü dış politikası" Ortadoğu'ya yönelik politikasında ne gibi sonuçlar doğurmuştur?

Cevap:

- Türkiye özellikle Arap devletlerinin yoğun tepkisine neden olan Batı yanlısı örgütlenmelerin öncüsü olma kimliğinden kurtuldu.
- Ortadoğu'ya yönelik körü körüne yürütülen Batı yanlısı söylem terk edildi.
- ABD'nin bölgede giriştiği müdahale ve mücadelelere destek verilmemeye başlandı.
- İsrail'le ilişkiler sürdürülmekle birlikte, sıcaklık azaltıldı ve Filistin'e açık açık destek verilmeye başlandı.
- Arap-İsrail savaşında açıkça Arap tarafı destelendi.
- ABD'nin Türkiye'deki üslerini Arap İsrail savaşında kullanmasına izin verilmedi.
- 1972'de kurulan İslam Konferansı Örgütüne anayasal sorunlara rağmen özel bir statüyle üye olundu.

12 EYLÜL DARBESİ'NDEN SONRA DIŞ POLİTİKA

27. 12 Eylül Türk-Amerikan ilişkilerini nasıl etkilemiştir?

Cevap: 12 Eylül Askeri Darbesi sonrası Türk-Amerikan ilişkileri yumuşama ve iyileşme yönünde seyretti. Zira ABD, darbe akabinde kurulan askeri yönetimi hiç vakit kaybetmeden desteklediği gibi Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu siyasal, askeri ve ekonomik yardımı verdi. Haliyle bu aralık yaşanan insan hakları ihlalleri ve askeri vesayeti AET'nin aksine hiç sorgulamadı. Bu yeniden ısınma süreci 1983'te yapılan çok partili seçimle sivil yönetime geçişten sonra da sürdü. Nitekim iktidara gelen Anavatan Partisi'nin "yeni-sağ" yaklaşımı ABD'nin o yıllarda izlediği politikalarla çok büyük bir uyum

gösteriyordu. Bir başka deyişle Türkiye üzerinde ABD etkisi yeniden artmaya başlıyordu. Fakat bu sefer bu 1964 öncesi tek yönlü dış politikanın öngördüğü şekilde olmadı. İlişkiler çok yönlü dış politika ilkesinden taviz vermeksizin kuruluyordu.

1991-2002 TEK KUTUPLU DÜNYADA DIŞ POLİTİKA

28. 1990'lar Türk dış politikası genel hatlarıyla nasıl değerlendirilebilir?

Cevap: Bu, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası Yeni Dünya Düzenini anlayıp bunun içinde kendini konumlandırmaya çalıştığı bir dönem olmuştur. Hem yeni fırsatlar hem de yeni tehditlerle karşılaşıldığı bu dönem Türkiye, bir yandan ekonomik sorunlar ve terörle mücadele ederken diğer bir yandan da uluslararası ortamdaki varlığını sağlamlaştırmaya dönük adımlar atmaya gayret etmiştir. Yenedünyanın gerekli kıldığı manevra kabiliyeti kazanılmaya çalışılmış, bu yolda 1960'ların tek merkezli dış politikası bir kenara bırakılmıştır. Öyle ki 1990'lar, özellikle sonları, Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle ilişkilerinin tarihinde ilk kez ABD ile ilişkilerinden daha önemli hale geldiği görülmektedir.